

Fjärås kyrkogård

Omläggning av mur

Britt-Marie Lennartsson

RAPPORT ÖVER RENOVERING

Fjärås kyrkogård, Fjärås socken, Kungsbacka kommun

2017:17

OMSLAGSBILD 2017-17-31 västra muren på Fjärås kyrkogård
FOTO Britt-Marie Lennartsson, Kulturmiljö Halland
TEXT Britt-Marie Lennartsson
DIARIENUMMER 2016-40

KULTURMILJÖ
HALLAND

Datum
2017-04-10

Diariennr
2016-40

Handläggare
Britt-Marie Lennartsson

Direkt nr
035-19 26 12

Fjärås-Förlanda församling
Pastorsexpeditionen
Rossaredsvägen 639
439 72 FJÄRÅS

Intyg och rapport, rapport nr 2017:17, för omläggning av kyrkogårdsmur på Fjärås kyrkogård, Fjärås socken, Kungsbacka kommun.

Fjärås-Förlanda församling har renoverat en del av stödmuren mot väster på Fjärås kyrkogård. Åtgärden krävde inte tillstånd från länsstyrelsen. Församlingen har erhållit bidrag från kyrkoantikvarisk ersättning och Göteborgs stift har därför ställt krav på antikvariska medverkan. Den antikvariska medverkan innefattar kulturhistorisk kontroll och dokumentation, samt sammanställning av kulturhistoriskt intyg och rapport över åtgärderna. Renoveringsarbetet har slutbesiktigats av Britt-Marie Lennartsson, Kulturmiljö Halland, som även svarat för föreliggande intyg och rapport.

Arkivmaterial förvaras hos Kulturmiljö Halland, Bastionsgatan 3 i Halmstad, d nr 2016-40. Fotodokumentationen är utförd digitalt vid antikvarisk medverkan vid omläggningen av kyrkogårdsmuren vid Fjärås kyrkogård, film nr 2017-31, förvaras hos Kulturmiljö Halland, Bastionsgatan 3 i Halmstad. Fotografierna är tagna av Britt-Marie Lennartsson.

Entreprenör för muromläggningen har varit K Persson Lingome AB. Grävningsarbeten utfördes av T Stensson Markentreprenad, Väröbacka. Renoveringen har utförts under januari-mars 2017. Arbetet slutbesiktigades av antikvarisk medverkande 2017-03-23.

Historik och beskrivning

Fjärås socken ligger i norra Halland, söder om Kungsbacka. Fjärås kyrka med omgivande kyrkogård är belägna på Fjärås Bräcka, som reser sig högt över den nordhalländska slätten och dominerar det omgivande landskapet. Slättlandskapet väster om bräckan har tidigare varit havsbotten. Fjärås kyrka är monumentalt placerad högst uppe på krönet och gravkvarteren breder ut sig

Postadress
Kulturmiljö Halland
Bastionsgatan 3
302 43 Halmstad

Tfn
035-19 26 00

E-post
kansli@kulturmiljohalland.se

Hemsida
www.kulturmiljohalland.se

nedför sluttningen mot väster. Kyrkogården är mycket stor och avgränsas tydligt av en kallmurad stenmur och en tämligen intakt trädkrans. Kyrkogårdens olika delar har tydliga och skiftande karaktärer, men bildar en tydlig enhet genom omgärdningen av mur och träd. Höjdskillnaderna på kyrkogården utjämnas genom terrasseringar.

Fjärås kyrka har medeltida ursprung vilket troligen gäller även för kyrkogården. Stora delar av den medeltida kyrkan revs 1762-63. Endast delar av den norra muren samt tornet från 1701 sparades när det nuvarande långhuset och koret uppfördes 1763. Den nya kyrkan blev betydligt större än den tidigare varför det är troligt att flera gravar byggdes över eller flyttades. Den ursprungliga kyrkogården låg närmast kyrkan, ungefär motsvarande kvarter 1 och 2. I kvarter 1 begravdes enligt traditionen de som kom från skogsbygderna inåt landet och i kvarter 2 söder om kyrkan begravdes de som kom från slättbygderna.

Fjärås var en av de folkrikaste församlingarna i Halland varför kyrkogården utvidgades efter ritningar upprättade 1886 till nuvarande storlek. Arkitekten Allan Berglund skrev 1922 i en artikel att Fjärås kyrkogård var en av få kyrkogårdar i Fjäre härad som ägde stora skönhetsvärdena. Den utmärkte sig framför allt för sin planmässighet och "*omvårdnad i själva utbyggandet*". Han nämnde att kyrkogården trappade ned mot väster i vållagda terrasser och att träd var planterade såväl på terrasserna som utmed murarna – samma karaktär som idag.

Skador

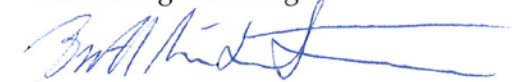
Stödmuren längs kyrkogårdens västra sida, den södra hälften på södra sidan av grinden, var i behov av omläggning. Murarna hade gått isär på vissa sträckor och håligheter hade bildades i muren. Fyllningen i skalmuren har sjunkit ihop. Trafiken på landsvägen som går intill kyrkogårdens södra sida kan ha bidragit till instabilitet i muren. Även den rotsystemet till den trädkrans av almar som står intill muren uppe på kyrkogården kan ha bidragit till murens skador.

Utförda åtgärder

Hela mursträckan har plockats ned. Marken har grävts ut ca 60 cm ner under markytan och fyllts på med stenkross för att skapa ett stabilt underlag. Större karaktärsskapande stenar har lagts tillbaka i botten av muren med befintlig slät sida utåt. Däremot har de inte hamnat exakt där de låg innan omläggningen. Arbetet har istället haft som mål att återskapa murens helhetskaraktär med befintliga stenar. Endast enstaka stenar har valts bort då de haft en form som varit svår att passa in i muren. Dessa stenar kommer att sparas och återanvändas i andra sammanhang på kyrkogården.

De arbeten som utförts har följts av antikvarisk kontrollant från Kulturmiljö Halland. Arbetena har utförts på ett professionellt och tillfredställande sätt, varför vi inte har något att erinra ur antikvarisk synpunkt.

Med vänliga hälsningar

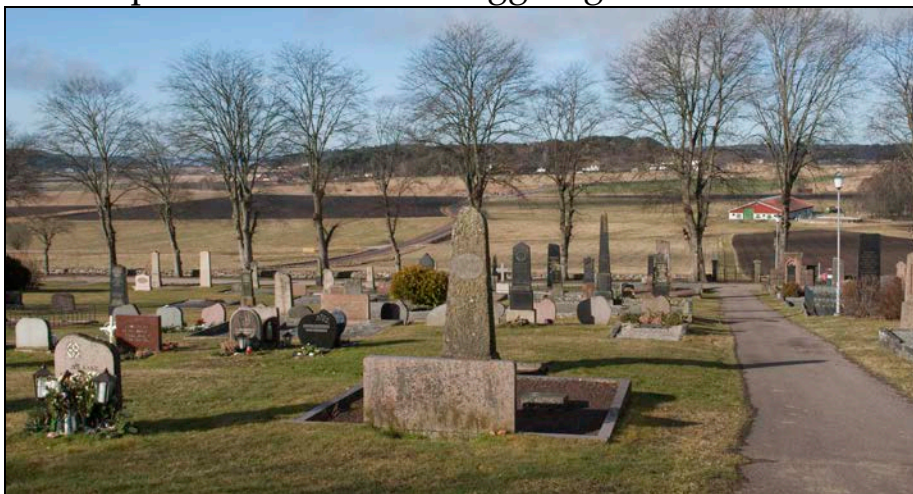
Britt-Marie Lennartsson
Bebyggelseantikvarie

Bilaga: 1. Fotodokumentation

Kopia: Stiftsstyrelsen, Göteborgs stift
Länsstyrelsen i Halland

Bilaga 1. Fotodokumentation

Skador på muren innan omläggning

Muren längs kyrkogården västra sida har lagts om.

Den norra delen av muren närmast grinden var i något bättre skick än den södra, men hade sjunkit ihop en del.

Stenarna i muren har glidit isär.

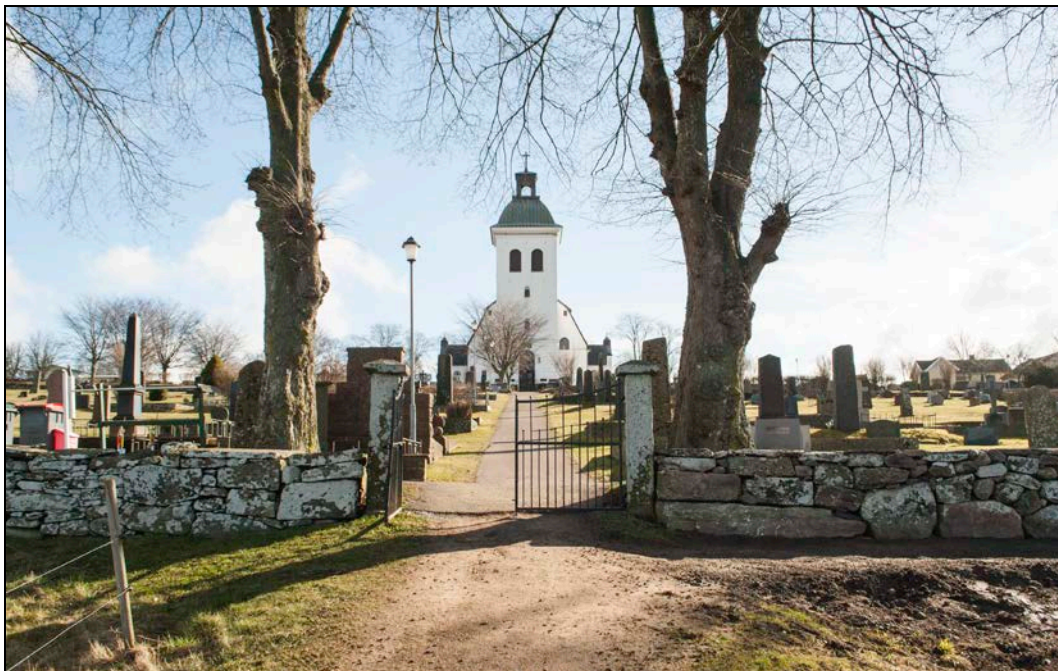
Fyllningen i muren hade sjunkit ihop. Trädkransen intill muren kan ha bidragit till skadorna.

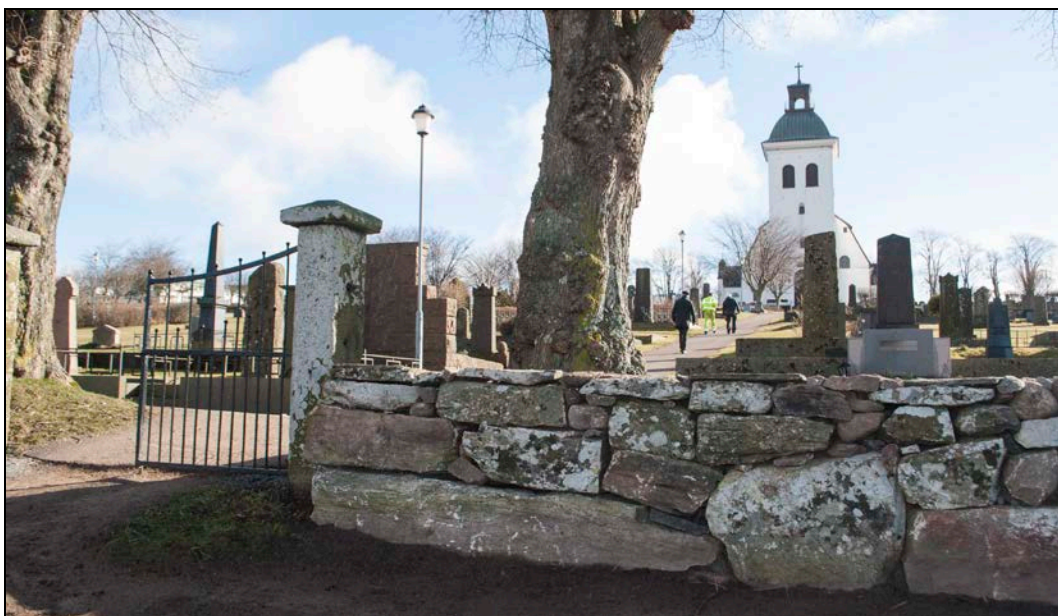
Den södra delen av muren närmast landsvägen var i sämre skick.

Foton tagna efter omläggning av muren.

Muren på södra sidan av grinden till den gamla kyrkvägen har lagts om. Muren på norra sidan är ännu i gott skick. Det är påtagligt att den omlagda muren har fått behålla sin helhetskaraktär.

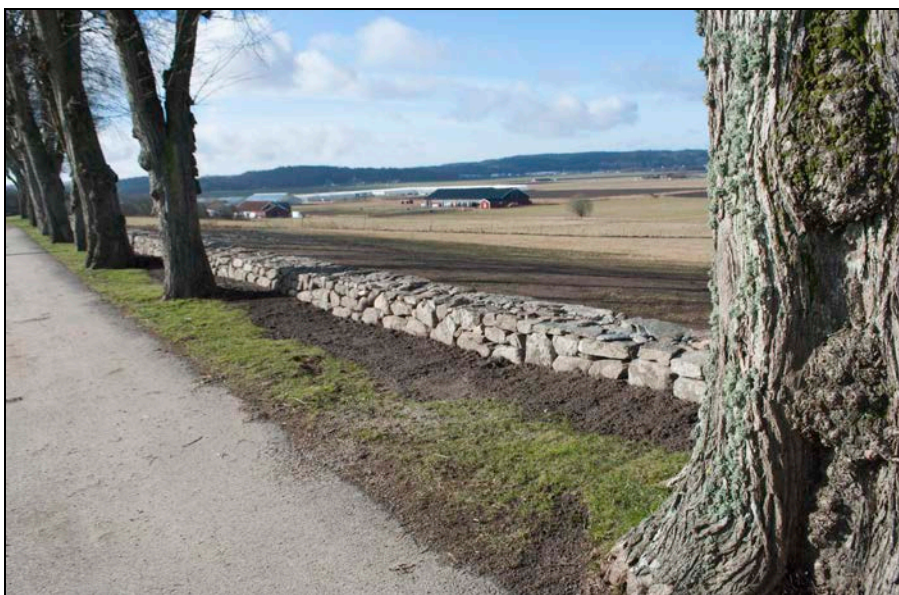

De stora stenarna har lagts i botten av muren.

Ovansidan är nu rak och stabil. Trädkransen är intakt.

Helhetskaraktären är bevarad.

Postadress: Bastionsgatan 3 | 302 43 Halmstad | Tel: 035-19 26 00
Fax: 035-19 26 26 | E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se